

ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM – KLJUČNI ASPEKTI

LIFE SATISFACTION – KEY ASPECTS

Jovan Milivojević¹, Aleksandra Kokić Arsić², mr Katarina Kanjevac Milovanović³, Ivan Savović⁴, Nikola Tonic⁵

Rezime: Šta je suština zadovoljstva sopstvenim životom i koji su njegovi ključni aspekti? Da li je ono isto za svakog čoveka i da li je u funkciji njegovog životnog doba i njegovog statusa u društvu? Kako na njega utiču sistemi vrednosti i kultura ljudskih zajednica? Naravno, da ne postoji univerzalni model za zadovoljstvo sopstvenim životom i svako uopštavanje dovodi do velikih grešaka i pogrešnih zaključaka, pogotovu kada neko hoće da generalno prikaže zadovoljstvo ljudi u nekoj zajednici. Pri tom, životni ciljevi, očekivanja i iskazivanja se bitno razlikuju od pojedinca do pojedinca, kao i to da promena životnog doba i statusa u društvu mnogo toga menjaju. Prema poslednjim istraživanjima došlo je do pomaka od potrošačkog društva odnosno potrošačkog ponašanja ka suštinskim životnim vrednostima, sa naglaskom na život okružen prirodom i življenje u skladu sa zakonima prirode. Prirodno je da ljudi žele da žive dugo, da su aktivni, duhovno ispunjeni i da imaju dobro uravnotežen život. Sve više se okreću porodici, dobrosusedstvu i svom neposrednom okruženju. Takođe, u društvu znanja, sve više ljudi želi da radi kući uz istovremeno održavanje karijere i podizanje dece. Kvalitet rada postaje sve važniji od kvantiteta. Stari i mladi, muškarci i žene, žele da žive sve zdravije uz miran i duhovno ispunjen život. Svi oni žele visoko etičko društvo u koje mogu da veruju, a koje nije zasnovano na eksploataciji, već na pomaganju jedni drugima, a što daje realne osnove da ostvare svoje nade i snove. Oni žele da budu srećni kroz čitav svoj život. To sve ukazuje na to da je došlo do bitne promene ključnih aspekata zadovoljstva sopstvenim životom.

Ključne reči: kvalitet života, zadovoljstvo životom, aspekti zadovoljstva, filozofija života, uslovi življenja.

Abstract: What is the essence of life satisfaction, and what are its key aspects? Is it the same for every person and is a function of his age and his status in society? How it affects the value systems and cultures of human communities? Of course, there is no universal model for life satisfaction and any generalization leads to large errors and false conclusions, especially when someone wants to show the general satisfaction of people in a community. In addition, life goals, expectations and express significantly differ from individual to individual, and that changes in age and status in society, much changed. According to recent research there was a shift from consumer society and consumer behavior to the essential values of life, with emphasis on life surrounded by nature and living in accordance with the laws of nature. It is natural that people want to live long, that are active, spiritually fulfilled and to have a well balanced life. More and more are turning to family, good neighborly relations and its immediate surroundings. Also, in the knowledge society, more people want to do home while maintaining a career and raising children. Quality of work is becoming more important than quantity. Old and young, men and women, all wanting to live healthier with calm and spiritually fulfilling life. They all want a highly ethical society which may be to believe, which is not based on exploitation, but on helping each other, which gives a real basis to achieve their hopes and dreams. They want to be happy throughout your life. This all suggests there has been a significant change key aspects of their life satisfaction.

Key words: quality of life, life satisfaction, aspects satisfaction, philosophy of life, living conditions.

-
- 1) Jovan Milivojević, Centar za kvalitet, Fakultet inženjerskih nauka, Kragujevac, mail: jovan.milivojevic@gmail.com
 - 2) Aleksandra Kokić Arsić, FIAT Srbija, Kragujevac, mail: akokicster@gmail.com
 - 3) mr Katarina Kanjevac Milovanović, Centar za kvalitet, Fakultet inženjerskih nauka, Kragujevac, mail: kanjevac@kg.ac.rs
 - 4) Ivan Savović, Centar za kvalitet, Fakultet inženjerskih nauka, Kragujevac, mail: savovici@kg.ac.rs
 - 5) Nikola Tonic, Centar za kvalitet, Fakultet inženjerskih nauka, Kragujevac, mail: tonic@kg.ac.rs

1. UVOD

Modeli zadovoljstva sopstvenim životom se razlikuju od nacije do nacije i od čoveka do čoveka pa se ne može govoriti o nekom opštem modelu.

Za ostvarenje visokog kvaliteta života nije dovoljno samo puko materijalno bogatstvo, već i čitav niz drugih uslova i bogatstva koji su delovi kompleksnosti življenja. Tako uslovi odrastanja, vaspitavanja, sistem vrednosti zajednice, tradicija i kultura su veoma važni elementi koji definišu kvalitet života pojedinca, regiona i nacije. Zagovaranje ostvarenja standarda življenja po zahtevima jedne države, nacije ili alijanse ima uporište samo u nekim opštim principima, ali ne može biti isključivost i razlog za nametanje tih standarda po svaku cenu jer se time negira osnovni postulat o različitosti. Znamo da ni svi prsti na ruci nisu jednaki. Zato su modeli vrednovanja kvaliteta života za različite regione i različite nacije i kulture različiti, ali svi oni moraju uključivati univerzalne principe kao osnovu. Tako, ono što je ekscelentnost življenja za SAD, to nije isto za stanovnike Kine ili Indije. Zato je neophodno napraviti set modela za vrednovanje kvaliteta života zasnovanog na različitosti.

Ovde se analiziraju saznanja vezana za istraživanje determinanti zadovoljstva životom na individualnom nivou i njihovoj povezanosti sa determinantama okruženja.

2. POSTOJEĆI MODELI ZADOVOLJSTVA

Zadovoljstvo sopstvenim životom je u funkciji više promenljivih i jako je varijabilno. Pri tom, na zadovoljstvo najviše utiču stečeni sistem vrednosti u državi i porodici, ali i sistem vrednosti nacije, kojoj individua pripada, starosno doba, trenutno raspoloženje, pripadnost specifičnim grupama/ zajednicama, i td. Kompleksnost ovog pitanja je samo delimično obuhvaćena istraživanjima navedenim u tački 2.

U ovom radu je prikazana kvalitativna analiza različitih modela zadovoljstva sopstvenim životom, jer kvantitativna analiza zahteva veliki broj studija i raspoloženje država da se te studije kompetentno realizuju. Izlazi iz takvih studija, pored utvrđivanja različitosti u modelima zadovoljstva, imaju i jaku političku osnovu, jer ukazuju na prednosti konkretnih društvenih uređenja.

Tako, model zadovoljstva sopstvenim životom je različit za svaku zemlju, ali se uz uopštavanje može sačiniti manji broj dominantnih modela, kao što su: zapadni,

istočno evropski, kineski, indijski, japanski, jevrejski, arapski, plemenski (plemena u Africi, Amazonu, Nova Gvineja, i td.). Da bi se izvršila bliža analiza i ukazalo na karakteristike svakog od modela u Tabeli 1 data je kvalitativna procena važnosti za svaku determinantu zadovoljstva životom.

Iz Tabele 1. se mogu lako uočiti dominante za svaki model zadovoljstva sopstvenim životom pa je tako od izuzetne važnosti za:

1) Zapadni model (EU, SAD, i dr.) materijalno bogatstvo i vezanost za korporacije i potrošačko društvo. Bitno je biti bogat odnosno imati dosta novca, jer za novac sve može da se kupi: zdravlje, ljubav i sreća.

2) Istočno evropski model (Rusija; Srbija, Poljska, i dr.) porodica, prijatelji i slobodan (lagodan) život, bez velikih obaveza. Bitno je imati duhovno bogatstvo i ispunjenost svojih snova, a materijalno bogatstvo samo onoliko koliko je neophodno za normalan život.

3) Kineski model (Kina, Koreja, Vijetnam, i dr.) porodica, posao, snažno zajedništvo i pravičnost.

Važno je žrtvovati se za ideale društva i njegov napredak i imati zdravu i moćnu porodicu.

4) Indijski model (Indija i države Indijskog potkontinenta) porodica, slobodan život, a novac nije dominantna, onoliko koliko ga ima i važno je živeti u simbiozi sa prirodom (principi budizma).

5) Jevrejski model (Izrael, jevrejske zajednice širom sveta) materijalno bogatstvo i moć koja se njime stiče i to na planetarnom nivou, snažno zajedništvo i pomoć svakom članu zajednice. Od izuzetne važnosti je sticanje moći svuda i na svakom nivou organizovanja u svetu.

6) Arapski model (Egipat, Saudijska Arabija, Alžir, i dr.) porodica, prijatelji, zajedništvo, pravičnost. Jako im je važan islamski kodeks ponašanja uz čvrstu vezu verskih i političkih opredeljenja.

7) Plemenski model (Amazon, Albanija - uslovno, Nova Gvineja, i dr.) zajedništvo, pravičnost. Od izuzetnog značaja je pleme i ono je iznad svih pa i porodičnog života, jer samo pleme opstaje.

Kada se imaju u vidu karakteristike navedenih modela (a ima ih još) nije uputno po

istoj metodologiji i uz uopštavanja izračunavati indeks zadovoljstva sopstvenim životom u različitim zemljama i zajednicama.

S druge strane, zadovoljstvo sopstvenim životom zavisi i od doba starosti pa se isto jako razlikuje kada je čovek u punoj mladosti ili starac pri kraju svog života. Ta dinamička osobina zahteva da se uspostavlja korelacija između zadovoljstva životom i godina starosti, obuhvatajući i period adolescencije.

3. KLJUČNI ASPEKTI ZADOVOLJSTVA

Determinante zadovoljstva životom se mogu svrstati u četiri grupe: političke, ekonomske, institucionalni faktori i ljudski razvoj i kultura. Pri tom se razmatra kako one utiču na zadovoljstvo ličnim životom u različitim populacionim podgrupama. Veliki broj faktora u različitim državama ukazuje na determinante zadovoljstva životom, ali se uz određene teškoće i različitosti mogu svesti na napred navedene. Utvrđene determinante zadovoljstva životom su rezultat istraživanja ostvarenih intervjuova na više od 100000 individualaca sprovedenih u 73 države u periodu 1997.-2000.⁽¹⁾

a) Politički faktori

Politički faktori imaju značajan uticaj na zadovoljstvo životom u svim državama i društvenim grupama. To je logično jer različiti politički sistemi kreiraju različita društvena okruženja i sisteme vrednosti pa na taj način direktno utiču na život svih ljudi u jednoj državi. Stvorene ideologije i sistemi ponašanja i življenja za jedan deo populacije mogu biti dobri pa čak i idealni za individualni razvoj i zadovoljstvo, dok za drugi deo populacije mogu biti nesnošljivi i jako iritirajući. Zasad još uvek nije stvorena politička ideologija koja bi obezbedila takvo društveno okruženje koje bi generisalo visok nivo zadovoljstva sopstvenim životom najvećeg dela populacije.

b) Ekonomski faktori

Brojni ekonomski faktori neposredno utiču na zadovoljstvo sopstvenim životom. Prvo, prihod koji ostvaruje pojedinac, kao i bruto nacionalni dohodak u nekoj državi, ali i kupovna moć pojedinca i nacije. Zatim, zaposlenost i zadovoljstvo na radu, ali i stopa nezaposlenosti na nacionalnom nivou. I na kraju, stvorena klima za dalji ekonomski rast i

razvoj, što stvara osećaj sigurnosti i ličnog napretka.

c) Institucionalni faktori

Kvalitet organizacije i funkcionisanja države, takođe, utiče na zadovoljstvo životom. Tako, zaposleni ocenjuju ulogu zakona, ulogu vlade, kvalitet regulative u oblasti biznisa, kredite i nadnice, poverenje u parlament, stopu korupcije, i sl. Građani ocenjuju nivo pravičnosti i nivo bogatstva/ siromaštva. Vernici procenjuju nivo verskih sloboda. Filozofi, umetnici, naučnici, ali i obični građani pravo na slobodu misli i ideja, pravo da slobodno i bez stega kreiraju svoj lični život i ostvaruju svoje ideale. Nažalost, još uvek nije izgrađena država koja bi većem delu populacije obezbedila visok nivo zadovoljstva životom.

d) Ljudski razvoj i kultura

Što se tiče ljudskog razvoja i kulture više faktora utiče na vrednosti koje postoje u specifičnim zajednicama. Međutim, stopa smrtnosti novorođenčadi, nada u život i stopa nataliteta su objektivna merenja kvaliteta života. Dobar sistem zdravstvene zaštite bitno produžava životni vek, smanjuje stopu smrtnosti, uvećava kvalitet života i time bitno utiče na ličnu sreću individue. Obrazovanje uz razvoj kreativnih sposobnosti važan je faktor razvoja jedinke i njenog zadovoljstva životom. Na kraju, tradicija i kultura nacija i društvenih podgrupa i njihovo negovanje i slobodno izražavanje, bez diskriminacije, važni su elementi za ostvarenje visokog zadovoljstva sopstvenim životom.

Pored navedene podele postoje i druge podele koje uvode veći broj determinanti, na primer:

- društveni senzibilitet,
- materijalni status,
- senzitivnost na bezbednost/ sigurnost,
- sreća,
- zadovoljstvo celokupnim životom,
- odnosi sa porodicom,
- zadovoljstvo poslom,
- seksualni život,
- percepcija raspodele pravičnosti,
- socijalna klasa/ status,
- klubovi i hobiji.

Naravno da je izbor determinanti subjektivnog zadovoljstva stvar pristupa i svaki od razvijenih modela ima svoje prednosti i nedostatke.

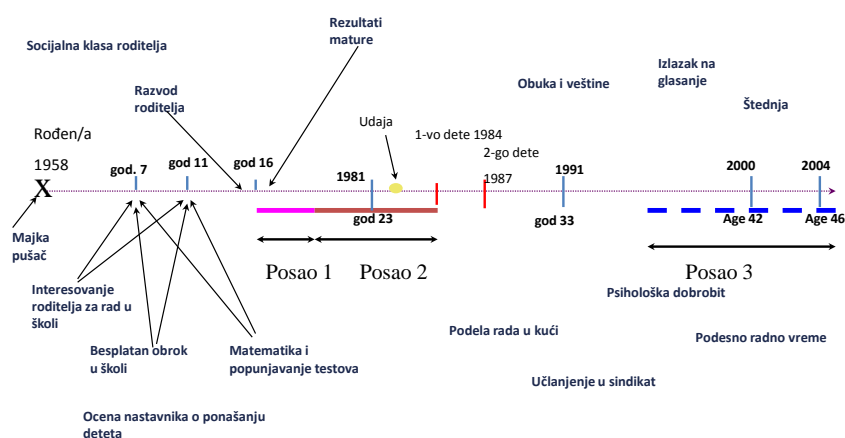

Slika 1. Strukturni model za razmatranje socio-demografskih varijabli

Zadovoljstvo sopstvenim životom u kom trenutku vremena, tokom dana, tokom meseca, tokom godine, tokom čitavog života? Šta je zaista realno i to pod uslovom da je osoba/osobe iskrena? Iz ovoga sledi da je zadovoljstvo sopstvenim životom dinamička veličina i da je u korelaciji sa vremenom, okruženjem i unutrašnjim stanjem čoveka. Jako uprošćen prikaz istorije života jedne osobe dat je na Slici 2. U skladu sa tim, uočljive su karakteristične faza života, a sa njima i promene ciljeva i structure zadovoljstva sopstvenim životom. Zapravo šta bi bilo zadovoljstvo sopstvenim životom jednog čoveka, ako ne zbir njegovih zadovoljstava odnosno nezadovoljstava tokom celokupnog njegovog života. Tako se dolazi do veoma kompleksnog problema, posmatranog

integralno, a ne kroz delove života, koji daju samo trenutnu sliku stanja i navode, uglavnom, na nedovoljno pouzdane zaključke. Posmatrano sa aspekta integralnosti života, verovatno se može utvrditi, da su mnogi ljudi srećni, a da toga nisu ni svesni, jer njihova izjava, ma koliko bila iskrena, u nekom trenutku vremena je uslovljena njihovim trenutnim raspoloženjem i ne odslikava njihov sveukupni život. Uzmemo za primer nekog starca, koji u svojim osamdesetim godinama ima problema sa srcem, njegov odgovor će biti da nije zadovoljan sa svojim životom, što ne mora da bude tačno. U ovom slučaju se može govoriti samo o zadovoljstvu sopstvenim životom u tom starosnom dobi ili još preciznije otkako su nastali zdravstveni problemi.

Izvor: Jane Elliott, Centre for Longitudinal Studies, www.ioe.ac.uk

Slika 2. Hipotetička istorija života

Kompleksnost problema zadovoljstva sopstvenim životom i sreće se može meriti sa kompleksnošću sveta. Da li je čovek zadovoljan svojim životom i da li je bio ili jeste srećan, ne može se zaključiti samo na osnovu inetrvjua i upitnika, analizama ponuđenih odgovora, kao i sagledavanjem određenih aspekata, koji to zadovoljstvo potvrđuju ili demantuju. Da bi se dobio tačan odgovor, mora se ući u analizu celokupnog života osobe i njegovog blagostanja sa različitih aspekata, ali i sa analizom postavljenih životnih ciljeva i njihovim ostvarenjima, kao i ispunjenosti osnovnih i prirodnih načela postojanja.

4. NOVA FILOZOFIJA ŽIVOTA I PROMENA SVESTI O KVALITETU ŽIVOTA

Postavlja se osnovno filozofsko pitanje: šta je život i šta je njegova svrha? Tek kad se razreši postavljeno pitanje može se suštinski vrednovati kvalitet života pojedinca, nacije i čovečanstva u celini. Jesam dakle postojim je samo svesnost svog fizičkog određenja u odnosu na svet i okruženje i ne može biti svesnost razumevanja suštine života i njegove određenosti u suštini sveta. Ego nije svebit i ne određuje spoznaju sveta, već samo svoju pripadnost svetu. Čovek nije centar sveta i sve teorije zasnovane na tom principu su samo nemoć da odredi samog sebe i da pronikne u srž sveukupnog postojanja. Ljudska nadmenost i egoizam su samo smešna predstava pred večnošću i ne predstavljaju bit razvoja, svakako ne onakav kakva ga opisuju današnja filozofija i nauka.

Čovek ne poseduje ni dovoljno čula niti dimenzija da bi mogao da sagleda suštinu sveg postojanja.

Ali polazeći od pricipa jesam dakle postojim i svoje ograničenosti čovek može donekle da definiše filozofiju kvaliteta života u okviru granica koje ga determinišu. i on to u suštini i radi.

U sadašnjoj filozofiji kvaliteta života prevagu još uvek imaju ekonomska i politička pitanja. U svetlu toga dominantna je teorija objektivnog kvaliteta života koje protežiraju naučnici sa Zapada, a koja se svodi na dominaciju materijalnog bogatstva i kapitala nad slobodama i vrednostima pojedinca. Drugim rečima, sistem vrednosti Zapada se postavlja kao ultimativan svim ljudskim zajednicama i pojedincima na planeti. Da bi sve to izgledalo dobro naučno utemeljeno kao suštinska vrednost ovih sistema se ističu demokratija i potrošačko društvo. Nažalost,

dubljom analizom se može utvrditi da je demokratija na Zapadu samo prividna, jer se čitavom šumom regulative veoma vešto ograničavaju mnoga prava i slobode i u ime zakona i države veoma se oštro obračunava sa svima koji tu regulativu ne poštuju. S druge strane, po principima potrošačkog društva se na vešt način osiromašava najveći deo stanovništva i dovodi u stalnu finansijsku zavisnost, a pritom se nemilice troše prirodni resursi i dovodi u ozbiljnu opasnost opstanak ljudske vrste. Pri svemu ovom ide se i na postupno ruiniranje i uništavanje svih sistema vrednosti razvijanih hiljadama godina od strane ostalih nacija i država.

Svaka filozofija života ima svoj sistem vrednosti na kome i počiva. On proizilazi iz hiljadugodišnjeg iskustva i tradicionalnih vrednosti svake ljudske zajednice. On nije objekat koji se može menjati kako je kome volja i nametati drugima po svom nahodanju. Šta se pod vrednošću podrazumeva?

Pitanje o kvalitetu života je pitanje o vrednostima koje ga ispunjavaju i daju mu smisao. „Visok kvalitet“ života se veoma približava ideji ljudske sreće – bar u nekim njenim značenjima. Moglo bi izgledati da je sreća subjektivnija od kvaliteta života – biti srećan je, pre svega, osećanje dok je kvalitet života pre svega nešto objektivno: neko može dostići visoki kvalitet života, a da toga nije potpuno svestan i nema osećanje lične sreće. Ipak ova razlika nije odsečna, u pitanju je stepen objektivnosti ili subjektivnosti. Najčešće „biti srećan“ implicira da se čovek oseća srećnim; teško je reći da neko vodi srećan život ako se nikad ne oseća srećnim. Ipak, pojam sreće se upotrebljava i u objektivnom smislu – kao kad se o nekom kaže da ne zna koliko je srećan i u tom smislu da nije svestan i nedovoljno ceni neke vrednosti koje su prisutne u njegovom životu (npr. izuzetno dobra deca i žena ili muž, mnoštvo valjanih prijatelja, siguran i zanimljiv posao, itd).

Dakle, za visok kvalitet života, za eudemoniju, potrebno je, pre svega, postojanje odgovarajućih uslova života, a zatim otkriće sopstvenog potencijala i praktično angažovanje na sticanju znanja i veština potrebnih da bi se taj potencijal aktualizovao. Očigledno, određeni kvalitet života je nešto individualno. On varira od pojedinca do pojedinca, jer počiva na jedinstvenoj i neponovljivoj kombinaciji genetskih dispozicija i jer zavisi od vrlo specifičnih povoljnih uslova i od lične volje pojedinca da upozna sebe i nauči sve što treba da bi sebe ostvario. Ali, u tom pojmu kvaliteta života ima nešto posebno, što varira od jednog

do drugog tipa ličnosti, vrste mogućeg i željenog bivstvovanja, vrste situacije i vrste vrednosti ka kojima su pojedinci usmereni. Najzad, u pojmu kvaliteta života ima nešto opšteljudsko – to su univerzalne crte moguće ljudske prirode, univerzalne vrednosti ka kojima pojedinac i ljudska zajednica teže (M. Marković, 2010).

Ako se imaju u vidu, napred navedeni filozofski stavovi, kao i filozofska gledišta, pre svega, zapadnih filozofa, onda se može zaključiti da oko velikog broja pitanja u vezi kvaliteta života postoje značajne razlike, čak i takve koje su po svojoj suštini i protivrečne. Pri tom, zapostavljena je kompleksnost koja proističe iz suštine življenja i interakcije života sa svetom.

a) Suština i svrha života

Šta zapravo predstavlja život i da li postoji suštinska razlika između živog i neživog? Sa antropološkog stanovišta to je polaritet, ali po suštini stvari samih po sebi nema razlike. Zar se atom ili foton ne ponašaju kao živo biće, Zemlja i Sunce, takođe? Čovek posmatra stvari i pojave oko sebe, poredi ih sa sobom i na osnovu toga izvlači zaključke. Ali čovek nije centar sveta, jer je itekako ograničen u spoznaji. Čula nisu dovoljna da se oseti i razume suština. Naša percepcija se sastoji od tri prostorne dimenzije i vremena kao četvrte uz još uvek nepotpuno razjašnjene povezanosti prostora i vremena. Višedimenzionalnost je samo puka matematička kombinatorika bez suštinskog (fizičkog i svakog drugog) razumevanja dobijenih rezultata. U sklopu svega toga suština života ostaje enigma, a njegova svrha ni izdaleka jasna spoznaja.

Tako pitanju suštine i svrhe života moraju da budu posvećeni umovi čovečanstva da bi se došlo bar do približno tačnog odgovora, na kome bi se zasnivala nova suštinska filozofija kvaliteta života (suštinsko ostvarivanje).

b) Umnost, razum i spoznaja

Osnovna osobina savremenog čoveka vodi ka umnosti, razumu da ne zloupotrebi svoja saznanja i spoznaji sebe sama i sveta koji ga okružuje. To su fundamenti na kojima treba da se zasniva i nova filozofija života, koja treba da omogući da čovek postane umno i kreativno biće Univerzuma. Čovek da bi bio srećan, a njegov život ostvaren mora da ima jasnu predstavu svoje uloge u svetu i da sve svoje raspoložive kapacitete usmeri na ispunjenje te uloge.

c) Ljubav, dobrota i pravda

Visok kvalitet života se obezbeđuje pre svega ljubavlju prema životu i stvaralaštvom. Najviši mogući kvalitet života karakteriše osećanje punoće, stvaralačke moći, unutrašnje snage koja se preliva, velike bliskosti s drugim bićima, punog samoostvarenja i samoispunjenja u skladu sa našim mogućnostima. Pred ljubavlju, lepotom prijateljstva, zanosom stvaralaštva, otkrićem velike i značajne istine, čarima velike umetnosti, osećanjem solidarnosti i bratstva unutar male zajednice koja se angažuje za neki plemeniti ideal – povlači se ništavilo, briga, strepnja od smrti, praznina i dosada, osećanje skućenosti i besmisla života. Kvalitet života bitno zavisi i od kvaliteta ljudskih odnosa. U kvantitativnoj civilizaciji, onoj u kojoj preovlađuje posesivna orijentacija prema ljudima i stvarima, pojedinac ulazi u ljudske odnose kao posednik koji u druge ulaže svoj fizički ili socijalni kapital i očekuje da mu ta investicija donese dobit. Ovakav odnos prema ljudima ima neočekivane i zastrašujuće posledice. Svi odnosi se otuđuju i propadaju i čovek se posle nekog vremena nađe potpuno usamljen (usamljen u gomili sveta), otuđen, okružen ledenom pustinjom. Visok kvalitet života se može ostvariti samo kad čovek u sve bitne lične odnose ulazi s ljubavlju i toplinom, kad ulaže ne očekujući dobit, šta više, kad daje ne očekujući ništa za uzvrat – jer je to u stvari jedini način da ostvari uzajamnost i da ponekad čak bude iznenađen veličinom uzvraćene naklonosti. Najbolje je kad je ovakvo ponašanje spontano, jer je izraz prirode date ličnosti.

d) Viši nivoi zadovoljstva i univerzalnost

U pojmu kvaliteta života ima nešto opšteljudsko – to su univerzalne crte moguće ljudske prirode, univerzalne vrednosti ka kojima pojedinac i ljudska zajednica teže. S druge strane, ostvarivanje čoveka i ljudske zajednice van matične planete i postupno ostvarivanje uma i razuma na nivou Univerzuma dovodi do viših nivoa zadovoljstva i osećaja potpunijeg ostvarivanja. Ovde pojam sreće pojedinca i ljudske zajednice ima drugačiji dublji smisao od onog koji se ostvaruje na matičnoj planeti.

e) Inherentno okruženje

Bitan uslov visokog kvaliteta života je i inherentno okruženje, jer jedino tako pojedinac može ostvariti svoj raspoloživi kapacitet, a time i suštinsku sreću. U koherentnom okruženju trpi snažne uticaje drugih što bitno ometa njegov

sopstveni koncept života i ostvarivanje njegovih sopstvenih životnih ciljeva i ideala.

f) Multidimenzionalnost

Život je višedimenzionalna pojava i kao takav se ne može svoditi samo na političke i ekonomske projekcije. Zato i kvalitet života treba posmatrati kao višedimenzionalnu veličinu, bez obzira na posložavanje njegovog merenja i praćenja.

g) Kompleksnost

Čovek je entitet prirode i kao takav trpi dejstva sveta koji ga okružuje. Ta dejstva se odražavaju u svim mogućim domenima: fizičkom, umnom, čulnom, spoznajnom i velikom broju domena koje čovek nije u stanju da sazna i razume (na primer: sinhronicitet - K. G. Jung).

h) Održivost civilizacije

Važan faktor u visokom kvalitetu života treba da bude i uloga svakog pojedinca u održivosti civilizacije na dugi rok. Svako od nas je element ljudske zajednice i van nje nije moguća naša egzistencija pa je jedna od ključnih uloga da se obezbedi održivi razvoj i opstanak civilizacije. Još uvek nivo svesti čoveka nema tu dimenziju razmišljanja i razumevanja. Neophodnost opstanka civilizacije na dugi rok (možda i večnost) mora da bude jedna od važnih komponenata kvaliteta života.

i) Konkurentne filozofije življenja

Ovde se postavlja veoma važno pitanje, da li treba postaviti samo jednu filozofiju življenja ili imati više konkurentnih filozofija? Naravno, da uspostavljanje samo jedne filozofije življenja ne obezbeđuje razvoj civilizacije, već njegovu konvergenciju prema laganom izumiranju. Razlog je taj što nema konkurencije različitih filozofskih stavova življenja, a koja je neophodan element razvoja ljudskih zajednica. Ti različiti modeli sistema življenja zahtevaju mnogo širi metodološki pristup kod merenja i ocenjivanja kvaliteta života.

U skladu sa novim filozofskim postavkama kvaliteta života, u budućnosti treba očekivati i suštinsku promenu odnosa prema životu na globalnom nivou. Tako će sve više život težiti ispunjenju svrhe i uloge čoveka u svekolikom svetu, a sve manje ispraznom i besmislenom sticanju materijalnih bogatstava, zarad sticanja prolazne moći.

5. NOVI MODELI ZADOVOLJSTVA SOPSTVENIM ŽIVOTOM

Treba očekivati razvoj više novih konkurentnih modela zadovoljstva sopstvenim životom. Svi oni će po prirodi stvari sadržavati faktore bitne po život i opstanak, ali će imati i dodatne faktore uvećanja zadovoljstva životom i lične i opšte sreće. Novi model bi, u skladu sa novom filozofijom života obuhvatao sledeće ključne aspekte:

(1) Ispunjenost životom

Ovaj aspekt podrazumeva saznanje suštine i svrhe postojanja života, kao i ulogu čoveka. Tada je moguće da čovek procenjuje koliko je njegov život suštinski ispunjen i da li je u skladu sa svrhom postojanja i ulogom koju mu je priroda namenila. To je zapravo srž kvaliteta života.

(2) Ljubav, dobrota i pravda

Sve tri odrednice ovog aspekta su univerzalne vrednosti prirode. Voleti i delati na dobrobit sebi i svima i svemu, a pri tom biti pravičan i samilostan. Ljubav je sveopšta i nije ograničena samo na ljubav polova. Voleti sebe, svoj život, biti spreman za ljubav prema drugima, nesebično se žrtvovati, bez naglašenog interesa, u očekivanju da i drugi uzvrate istom merom. Samo se tako može izgraditi prava civilizacija i osećati zadovoljstvo da je život ispunjen ljubavlju i srećom, da je ostvarena svrha života i da je čovek za koji korak bliži svekolikom umu.

(3) Porodica

Osnovna ćelija svekolikog sveta, svetinja i ljubav, radost i sreća, ispunjenje osnovne suštine postojanja. Prenos svemirske šifre (genskog zapisa) novom pokolenju, učenje da je život ljubav, dobrota i pravda i da sve na tome počiva. Ostvarenje svekolike harmonije, sreće i ispunjenosti sebe samog i svih članova porodice, jedan je od najosnovnijih faktora za vrhunsko zadovoljstvo sopstvenim životom.

(4) Zdravlje

Fizičko i mentalno zdravlje su u visokoj korelaciji sa zadovoljstvom životom. Biti zdrav i moći delati do zadnjeg sekunda svog života neizmerna je potreba i zadovoljstvo čoveka. Biti koristan sebi, blišnjima i zajednici ja san svakog čoveka. Ovo je posebno izraženo u starosti, kada se zbog pada svih životnih funkcija najveći broj ljudi suočava sa nekom od bolesti. Iskorenjivanje bolesti i inženjering čoveka,

treba u doglednoj budućnosti da omogućće vrhunsko zadovoljstvo sa ovog aspekta.

(5) Viši nivoi zadovoljstva i univerzalnost

Da, ljudi se uglavnom zadovoljavaju ovozemaljskim stvarima, ali nailazi doba kada čovečanstvo napušta svoju kolekvu i pogled uperen prema zvezdama više nije samo san. Kako je čovek kosmičkog porekla, normalna je težnja da se okrene kosmičkim prostranstvima i da u njima nađe svoj dom i u skladu sa ljubavlju, dobrotom i pravdom proširi svoje granice znanja i svoju moć. O tome jasno govore kapacitet ljudskog mozga i genski zapisi. Čovekova svrha nije večno bitisanje na planeti Zemlji, već povratak prostorima iz kojih je nastao i svekolikom umu koji mu je podario slobodu, razumevanje i ljubav. Ostvarenje ove uloge čoveka je viši nivo zadovoljstva životom od svakodnevnog ovozemaljskog.

(6) Inherentnost

Sloboda delanja i stvaranja bez krutih okvira i normi je važan uslov za iskazivanje ličnosti. Svako usmeravanje ka šablonima ubija kreativnost i razvoj, a čoveka čini manje srećnim. Ovo je jako bitno, jer su šabloni i krute norme, kočnica svekolikom razvoju pojedinca i civilizacije. Oni su način mimikrije moćnih, koji imaju za cilj vladanje pojedincima i masama, a zarad ličnog sticanja bogatstava i moći. Tu nema ljubavi, dobrote i pravde i zaklinjanje u pravdu, nema svrhu doprinosa borbi dobrog nad zlim, naprotiv stvara se koherentno okruženje koje onemogućava iskazivanje ličnosti i dobrobiti koja se time dobija.

(7) Održivost ljudske zajednice

Jedna od osnovnih uloga čoveka je da kao prolazna pojava u nizu potomaka, omogućći u datom momentu život čovečanstva u budućnosti i to večno. Ta uloga je prirodna datost, koju čovek ostvaruje podsvesno. I ta uloga je neprekidni niz u vremenu, čak i onda kada čovek ovlada inženjeringom vremena, jer je ona suštinskija i od pojma vremena. Taj viši nivo zadovoljstva, čovek na kraju života iskazuje: da je srećan što mu je bog podario sreću da živi.

(8) Kompleksnost

Zadovoljstvo sopstvenim (sveukupnim) životom je izuzetno kompleksan pojam. Treba, samo projektovati u umu celokupan život jednog devedesetogodišnjaka i sve uticaje okruženja, spoljašnjeg i unutrašnjeg i njegovu reakciju na njih. Matematičkim aparatom današnjice to nije moguće opisati, a kako tek onda utvrditi suštinu njegovog zadovoljstva

životom. Sve ono danas što nauka spoznaje su samo maleni odeljci (atomi ili kvarkovi) života i njegovog stanja u konkretnom vremenskom trenutku. S druge strane, naše poimanje sveta i stvarnosti je daleko od potpunosti i suštine. Zaista je mnogo toga, što čovek ne zna i što sa ograničenim brojem čula nije u mogućnosti da spozna i razume svet. A sve to itekako utiče na čoveka i usmerava njegove aktivnosti i um, njegovo ponašanje i njegovo osećanje zadovoljstva.

(9) Politički, ekonomski i instrumentalni faktori

Nažalost, ovi faktori u današnjim modelima imaju dominantnu ulogu u proceni zadovoljstva sopstvenim životom. Da, oni su važni, ali ne i dominantni, jer nisu prirodna datost. Naprotiv, oni su faktori koji prave koherentno okruženje i guše kreativnost i slobode, ma koliko se dokazivalo da je to jedini ispravni put u razvoju ljudskih zajednica. Jasno je da mora postojati određen nivo kontrole, ali on mora biti utkan u suštinu postojanja života i čoveka kao njegovog elementa. Svako nasilje nad principima prirode, doživljava neuspeh i vodi ka nestanku civilizacije. Čovek je razvio sredstva za višestruko uništenje ljudskog roda, a nije u stanju da razreši nadolazeću krizu usled iscrpljivanja prirodnih resursa. S druge strane, ljudi su izloženi strahu i na taj način su manje srećni i zadovoljni.

Vreme i budućnost će pokazati koliko je ovaj model dobar i naravno, razvojem novih znanja i novih uslova života, zahtevaće in eke nove ključne aspekte zadovoljstva životom i sreće.

Ono što je važno, u cilju pojašnjenja suštine zadovoljstva životom, treba započeti sa istraživanjem dinamike zadovoljstva u celokupnom vremenskom nizu života individue. Tek tada se može sa velikim stepenom tačnosti utvrđivati nivo zadovoljstva sopstvenim životom i sreće.

6. ZAKLJUČCI

Različite države i nacije kreiraju različite sisteme vrednosti koji se itekako odražavaju na ponašanje i stavove svakog člana zajednice (porodično vaspitanje, sistem obrazovanja, kodeksi življenja i ponašanja). Tako se izgrađuju i modeli zadovoljstva sopstvenim životom u svakoj državi ponaosob. Prema tome, na izgradnju modela utiču lične karakteristike osobe i stečeni sistem vrednosti vezan za organizaciju i ponašanje zajednice.

Naravno da u okviru različitih modela zadovoljstva životom postoje univerzalne determinante zadovoljstva, ali njihov značaj varira od države do države i od jedne nacije do druge nacije. Sve te razlike se moraju uvažiti pri istraživanju zadovoljstva sopstvenim životom, kako bi se sa visokim stepenom istinitosti došlo do vrednosti indeksa zadovoljstva. Takođe, se mora voditi mnogo računa o izboru uzorka, jer postoje značajne varijacije u modelu između različitih specifičnih grupa u okviru jedne države i nacije. Naravno, da je od posebne važnosti i vreme kada se sprovodi istraživanje, jer stanje u državi je važna determinanta zadovoljstva životom. Prava slika je kad je stanje u državi stabilno, jer potresi i nemiri drastično menjaju zadovoljstvo ljudi, što treba uvek dodatno pojasniti uz dobijene rezultate istraživanja.

Poređenje rezultata indeksa zadovoljstva sopstvenim životom za različite države zahteva čitav niz dodatnih analiza i pojašnjenja, kako bi se dobila istinita slika rangova i realan prikaz "srećnih" i "nesrećnih" nacija. Takođe, treba isključiti bilo kakvu politizaciju rezultata koja ima za cilj dominaciju modela društvenih uređenja ili nametanje volje drugim narodima i državama. Naime, to treba da budu rezultati koji će poslužiti društvenim strukturama da kontinualno unapređuju zadovoljstvo životom svojih ljudi i uspostavljanje monitoringa na dugi rok.

Imajući u vidu novu filozofiju života i njene postavke, projektovani model zadovoljstva sopstvenim životom bi bio zanovan na sledećim ključnim aspektima:

- ispunjenost životom
- ljubav, dobrotu i pravdu
- porodica
- zdravlje
- viši nivoi zadovoljstva i univerzalnost
 - inherentnost
 - održivost ljudske zajednice
 - kompleksnost
 - politički, ekonomski i instrumentalni faktori.

Od izuzetnog je značaja uvođenje kompleksnosti u istraživanje zadovoljstva sopstvenim životom, jer svako uprošćavanje vodi do manje tačnih pa i pogrešnih rezultata. Pod kompleksnošću se podrazumevaju ne samo struktura i dinamika organizacije društva, već i čitav niz prirodnih zakona i fenomena koji itekako utiču na zadovoljstvo životom svakog čoveka

LITERATURA

- [1] Emma Samman, Psychological and subjective wellbeing: a proposal for internationally comparable indicators, University of Oxford, December 2007
- [2] ROBERT BISWAS-DIENER and ED DIENER, THE SUBJECTIVE WELL-BEING OF THE HOMELESS, AND LESSONS FOR HAPPINESS, Social Indicators Research (2006) 76: 185–205, Springer 2006
- [3] Jackie Brown, Ann Bowling, Terry Flynn, Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature, May, 2004
- [4] Thomas M. Krapu, Lynn Meinke, Lisa Kramer, Roy Friedman, John Voda, The Life Satisfaction Survey (LSS): Development of the Instrument, *ICF Coaching Research Symposium 2006*
- [5] Chaeyoon Lim and Robert D. Putnam, Religion, Social Networks, and Life Satisfaction, American Sociological Review, 75(6) 914–933, American Sociological Association 2010, <http://asr.sagepub.com>
- [6] Alain Lepage, The Quality of Life model as attribute of the sustainability concept, University of Technology of Compiègne, France, 2007. alain.lepage@utc.fr
- [7] Running Head, PERSONALITY, JOB, MARITAL AND LIFE SATISFACTION, Department of Psychology, University of Waterloo, Ontario, CANADA, 2003
- [8] Ljiljana Kaliterna Lipovčan, Zvezdana Prizmić-Larsen, QUALITY OF LIFE, LIFE SATISFACTION AND HAPPINESS IN CROATIA IN COMPARISON TO EUROPEAN COUNTRIES, *Ivo Pilar Institute of Social Sciences Zagreb, 2007*
- [9] Ulrich Schimmack, Phanikiran Radhakrishnan, Shigehiro Oishi, Vivian Dzokoto, Stephan Ahadi, Culture, Personality, and Subjective Well-Being: Integrating Process Models of Life Satisfaction, Journal of

- Personality and Social Psychology, 2002, Vol. 82, No. 4, 582–593
- [10] Michael A. Cohn, Barbara L. Fredrickson, Stephanie L. Brown, Joseph A. Mikels, Anne M. Conway, Happiness Unpacked: Positive Emotions Increase Life Satisfaction by Building Resilience, *Emotion* © 2009 American Psychological Association, 2009, Vol. 9, No. 3, 361–368
- [11] Anne Ingeborg Berg, Life Satisfaction in Late Life: Markers and Predictors of Level and Change Among 80+ Year Olds, Department of Psychology, DOCTORAL DISSERTATION AT UNIVERSITY OF GOTHENBURG, SWEDEN 2008
- [12] Sofia Buelga, Gonzalo Musitu, Sergio Murgui, and Javier Pons, Reputation, Loneliness, Satisfaction with Life and Aggressive Behavior in Adolescence, *The Spanish Journal of Psychology*, 2008, Vol. 11, No. 1, 192-200
- [13] Andrew J. Barrett II, Ed.D, and Peter J. Murk, Ph.D, Life Satisfaction Index for the Third Age – Short Form (LSITA-SF): An Improved and Briefer Measure of Successful Aging, Presented at the Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, Community and Extension Education, Northeastern Illinois University, Chicago, IL, October 21-23, 2009.
- [14] Amy Katherine Long, THE RELATIONSHIP AMONG MARITAL QUALITY, SEXUAL FREQUENCY, SEXUAL DISAGREEMENT, DEPRESSION, AND MARRIED WOMEN'S SEXUAL SATISFACTION, University of Georgia, Master of Science, August 8, 2005
- [15] Slavko Arsovski, Milan Pavlović, Zora Arsovski, Zoran Mirović, An Investigation Of Relation Between Sustainable Development And Quality Of Life, *International Journal for Quality Research*, Volume 3 - 2009 - Number 4
- [16] Prof. dr Slavko Arsovski, KVALITET I ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM, 2. NACIONALNA KONFERENCIJA O KVALITETU ŽIVOTA, 08 – 11 maj 2007., Kragujevac
- [17] Jane Elliott, Qualitative and quantitative narratives about individuals' lives: the British Cohort Studies as a resource for mixed methods research, Centre for Longitudinal Studies, Institute of Education, University London, www.ioe.ac.uk
- [18] Jovan Milivojević, Aleksandra Kokić Arsić, Katarina Kanjevac Milovanović, Snežana Đokić, Ivan Savović, NOVA FILOZOFIJA KVALITETA ŽIVOTA, 6. Nacionalna konferencija o kvalitetu života, Mašinski fakultet Kragujevac, 19-21maj 2011,